

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Warszawie

LWA – 4101-004-03/2014

P/14/022

Tekst jednolity

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Warszawie

ul. Filtrowa 57, 02-056 Warszawa

T +48 22 444 57 72, F +48 22 444 57 62

lwa@nik.gov.pl

Adres korespondencyjny: Skr. poczt. P-14, 00-950 Warszawa 1

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/14/022 – System egzaminów zewnętrznych w oświacie
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Warszawie
Kontroler	Krzysztof Łączyński, st. inspektor k.p., upoważnienie do kontroli nr 90372 z dnia 10 marca 2014 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2)
Jednostka kontrolowana	Zespół Szkół nr 4 z klasami sportowymi w Pułtusk: Publiczna Szkoła Podstawowa nr 4 im. Ireny Szewińskiej, Publiczne Gimnazjum nr 3 im. ks. bp Andrzeja Noskowskiego, ul. New Britain 1, 06-100 Pułtusk (dalej: Zespół Szkół lub Szkoła)
Kierownik jednostki kontrolowanej	Krzysztof Łachmański, Dyrektor Zespołu (dowód: akta kontroli str. 3)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

Najwyższa Izba Kontroli ocenia negatywnie¹ działalność kontrolowanej jednostki w odniesieniu do sposobu i zakresu prowadzenia analizy wyników egzaminów zewnętrznych² oraz wykorzystania jej wyników do podnoszenia efektów nauczania w Zespole Szkół.

Uzasadnienie oceny ogólnej

Wyniki egzaminów zewnętrznych analizowano w Zespole Szkół w sposób nierzetelny. W analizie pomijano podstawowe parametry statystyczne i metody analizy jakościowej umożliwiające interpretację osiągniętych wyników, nie stosowano metody Edukacyjnej Wartości Dodanej (EWD) w Gimnazjum pozwalającej w sposób poprawny statystycznie wymierzyć wkład szkoły w postęp jaki uczynili uczniowie w trakcie trzech lat nauki. Ponadto w analizie nie uwzględniano wpływu uwarunkowań (kontekstu) osiągnięć edukacyjnych uczniów, w tym czynników pedagogicznych, na uzyskiwane efekty nauczania. W konsekwencji nie ustalono przyczyn obniżającej się efektywności nauczania w kolejnych cyklach kształcenia, a także, poprzez trafne określenie mocnych i słabych strony nauczania, nie wdrożono w Zespole Szkół stosownych działań doskonalących system dydaktyczny.

Nadzór pedagogiczny nad procesami dydaktycznymi planowano i prowadzono w sposób nierzetelny. Powtarzano w kolejnych latach szkolnych takie same działania, które z uwagi na jakość procesu nadzoru, nie przynosiły efektów.

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna.

² Termin „egzaminy zewnętrzne” dotyczy zarówno sprawdzianu po klasie VI szkoły podstawowej, jak i egzaminu gimnazjalnego.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Analiza wyników sprawdzianu po klasie VI szkoły podstawowej i egzaminu gimnazjalnego

Opis stanu
faktycznego

Wchodzącą w skład Zespołu Szkół nr 4 Szkołę Podstawową nr 2 ukończyło w latach szkolnych 2009/2010, 2010/2011, 2011/2012 i 2012/2013³ odpowiednio 97, 91, 94 i 76 uczniów, natomiast Gimnazjum nr 3 - 141, 138, 132 i 126 uczniów.

(dowód: akta kontroli str. 4)

W okresie objętym kontrolą liczba nauczycieli zatrudnionych w Zespole Szkół zmniejszyła się z 96 w roku szkolnym 2009/2010 do 89 w roku 2013/2014. Liczba nauczycieli dyplomowanych wzrosła z 47 do 53 (z 49% do 60%), natomiast zmniejszyła się liczba nauczycieli mianowanych z 31 (32%) do 23 (26%). W rezultacie wskaźnik zatrudnienia nauczycieli reprezentujących powyższe grupy wzrósł z 81% do 85%.

Wszyscy nauczyciele przedmiotów egzaminacyjnych (45 osób) posiadali wymagane kwalifikacje oraz prowadzili zajęcia zgodne z poziomem i kierunkiem wykształcenia.

(dowód: akta kontroli str. 5-9)

W kontrolowanym okresie Okręgowa Komisja Egzaminacyjna publikowała stosownie do art. 9c ust. 2 pkt 4 lit. a ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty⁴, sprawozdania z przeprowadzonego sprawdzianu i egzaminu gimnazjalnego⁵, a także przekazywała Zespołowi Szkół zbiory danych zawierające w kolejnych latach:

- Szkoła Podstawowa: zestawienie wyników osiągniętych przez poszczególnych uczniów w zakresie sprawdzanych umiejętności, łatwość arkusza oraz poszczególnych umiejętności dla oddziału i szkoły, średnie wyniki oddziałów i szkoły oraz średnie wyniki szkół w gminie i powiecie (wraz z poziomami łatwości poszczególnych umiejętności oraz całego arkusza),
- Gimnazjum: zestawienie wyników każdego ucznia w podziale na część humanistyczną, matematyczno-przyrodniczą (do 2011 r.) i języki obce – z uwzględnieniem wyniku punktowego; od 2012 r. dwa pierwsze zakresy w podziale na język polski, historię i wos oraz matematykę i przedmioty przyrodnicze (obejmujące fizykę, chemię, geografę i biologię) – z uwzględnieniem wyniku punktowego, procentowego i centylowego. Ponadto uwzględniono łatwość poszczególnych czynności sprawdzanych zadaniami ujętymi w arkuszu z uwzględnieniem poszczególnych oddziałów i Gimnazjum oraz średni wynik procentowy dla danego oddziału, Gimnazjum, Gminy, powiatu i województwa (od 2012 r.) w podziale na wymienione wyżej zakresy egzaminacyjne i dla całego arkusza.

(dowód: akta kontroli str. 41-63)

W okresie objętym kontrolą wyniki egzaminów zewnętrznych Zespołu Szkół w skali staninowej utrzymywały się w staninach od 4. do 7. w dziewięciostopniowej skali, natomiast efekty nauczania w Gimnazjum określone trzyletnimi wskaźnikami EWD były ujemne.

³ Zwany dalej okresem objętym kontrolą

⁴ Dz. U. z 2004 r., Nr 256, poz. 2572 ze zm.

⁵ Zbiory danych przekazywano z wykorzystaniem internetowego systemu wymiany plików Hermes odpowiednio: 21 maja 2010 r., 19 maja 2011 r., 16 maja 2012 r. i 20 maja 2013 r. Miesiąc po przekazaniu ww. zbioru danych OKE udostępniała na stronie internetowej sprawozdania z egzaminów zawierające przydatne w analizie wyników w szkole dane i analizy m.in. parametry statystyczne na poziomie powiatu, województwa i kraju, kartoteki testów, analizy zadań.

W latach 2010-2013 wyniki uczniów Szkoły Podstawowej ze sprawdzianu zewnętrznego utrzymywały się w przedziale „niżej średnim” (stanin 4.), za wyjątkiem 2012 r., kiedy osiągnęły poziom „wyżej średni” (stanin 6.). Wyniki w latach 2010-2011 odpowiadały wynikowi powiatu (stanin 4.), aby w latach 2012-2013 je przewyższyć o jeden stanin (odpowiednio stanin 6. wobec 5. oraz 4. wobec 3.).

W tym samym okresie wyniki szkół w kraju utrzymywały się w przedziale „średnim” (stanin 5.).

(dowód: akta kontroli str. 64)

Wyniki uczniów Gimnazjum w części humanistycznej w latach 2010-2011 obniżyły się (stanin 6. i 4.). W latach 2012-2013 staniny dla języka polskiego wyniosły odpowiednio 6. i 4., a dla historii/wos osiągnęły stanin 5. W tym samym okresie wyniki gimnazjów w powiecie pułuskim utrzymywały się w 4. i 5. stanie.

Wyniki gimnazjów w kraju utrzymywały się na poziomie staninu 5. (za wyjątkiem historii i vos, które w 2013 r. osiągnęły stanin 6.).

Wyniki w części matematyczno–przyrodniczej w latach 2010–2012 wzrastały – odpowiednio stanin 4., 5. oraz 7. dla matematyki i 6. dla części przyrodniczej, by obniżyć się w 2013 r. o jeden stanin (dla matematyki stanin 6., dla przedmiotów przyrodniczych stanin 5.). W tym samym okresie średnie wyniki dla gimnazjów w powiecie wzrosły ze staninu 4. do 5., a w kraju pozostawały na poziomie staninu 5.

Wyniki z języka angielskiego (poziom podstawowy) kształtowały się odpowiednio w stanie 6., 6., 7. i 7., przy niższym poziomie wyników dla powiatu (odpowiednio: 4., 5., 5. i 5. stanin) oraz dla kraju (stanin 6. w każdym z badanych lat).

(dowód: akta kontroli str. 66)

W latach objętych kontrolą roczne wskaźniki EWD, pozwalające na ocenę wkładu szkoły w końcowe wyniki egzaminów gimnazjalnych, w części humanistycznej pozostawały ujemne i w kolejnych latach wynosiły odpowiednio : -1,3 punktu, -1,3 punktu, -3,4 punktu (dla języka polskiego -1,8 punktu, natomiast dla historii i vos -4,1 punktu) oraz -0,9 punktu (dla języka polskiego -2,1 punktu, a historii i vos 0,6 punktu).

W części matematyczno–przyrodniczej początkowe wartości ujemne wzrastały, by w roku 2013 osiągnąć wartość dodatnią i w kolejnych latach wynosiły: -2,8 punktu, -1,6 punktu, -0,8 punktu (przy czym o ile dla matematyki osiągnięto wartość dodatnią: 0,2, to dla przedmiotów przyrodniczych wartość obniżyła się do -2,4 punktu) oraz 1,8 punktu (z matematyki nastąpiła poprawa wskaźnika do 3,2, natomiast w części przyrodniczej wzrosła do -0,2 punktu).

Wskaźniki EWD dla trzyletnich okresów 2006/2008, 2007/2009, 2008/2010, 2009/2011, 2010/2012 oraz 2011/2013 obniżały się systematycznie, wynosząc w kolejnych okresach:

- dla części humanistycznej: 1,9, 1,5, 0,7, -0,3, -1,6 oraz -1,9 punktu,
- dla części matematyczno – przyrodniczej: 2,7, 2,1, 1,0, -0,7, -1,6 oraz -0,1 punktu⁶.

Zgodnie z opracowaną przez Instytut Badań Edukacyjnych w Warszawie metodologią badania efektywności nauczania z wykorzystaniem metody EWD Gimnazjum w całym okresie objętym kontrolą mieściło się wśród „szkół wymagających pomocy”.

⁶ W obu przypadkach podano wartości oszacowania punktowego (wartości środkowej) przedziału ufności – zob. gimnazjum.ewd.edu.pl

(dowód: akta kontroli str. 66, 1019-1030)

Zgodnie z wyjaśnieniami dyrektora Zespołu Szkół zbiorcze informacje o wynikach sprawdzianów i egzaminów udostępniane były rodzicom w trakcie pierwszych wrześniowych zebrań klas szóstych i trzecich za pośrednictwem wychowawców tych klas. Opisywane one były ponadto w biuletynie dyrektora Zespołu Szkół zamieszczanym na internetowej stronie Szkoły⁷ oraz rozdawane rodzicom w trakcie zebrań kończących semestry jesienno-zimowe.

Informacji o wynikach egzaminów nie zamieszczano w Biuletynie Informacji Publicznej Zespołu⁸.

(dowód: akta kontroli str. 1004)

Analizę wyników sprawdzianu i egzaminu gimnazjalnego opracowywały corocznie przedmiotowe zespoły nauczycielskie (zespół przedmiotów humanistycznych, zespół nauczycieli przedmiotów matematyczno – przyrodniczych, zespół przedmiotowy nauczycieli języków obcych)⁹, których przewodniczący prezentowali ustalenia na posiedzeniach Rady Pedagogicznej.

(dowód: akta kontroli str. 67-80, 149, 155, 168)

W latach 2010-2013 w analizach prowadzonych w Szkole Podstawowej zestawiano średnie wyniki uczniów całej Szkoły i poszczególnych oddziałów ze sprawdzianu (wyrażone w punktach oraz według wskaźników łatwości) w porównaniu do wyników dla gminy, powiatu i województwa, rozkład wyników (wyrażony w procentach uczniów osiągających wyniki w kolejnych przedziałach punktowych) oraz porównawcze (według wskaźników łatwości) „omówienie wyników” poszczególnych oddziałów w odniesieniu do każdej z grup umiejętności podlegającej ocenie – na tle średnich wyników dla gminy, powiatu i województwa.

(dowód: akta kontroli str. 81-106)

Analizy w Gimnazjum (za wyjątkiem analizy wyników w 2011 r. w części matematycznej) sporządzano w oparciu o „Schemat analizy wyników gimnazjalnego egzaminu próbnego i zewnętrznego” z roku 2006 (nieaktualizowany). Analizy – obok podania liczby uczniów, którzy przystąpili do egzaminu oraz ogólnego opisu wymagań egzaminacyjnych – obejmowały (na tle powiatu, województwa i kraju): wyniki staninowe poszczególnych oddziałów i Gimnazjum, łatwość testu dla poszczególnych oddziałów, średnie wyniki procentowe w poszczególnych standardach (do roku 2011/2012) i częściach arkusza egzaminacyjnego (w roku 2012/2013), ogólne wskazanie wymienionych w podstawie programowej zakresów wymagań, w których uczniowie Gimnazjum uzyskali najwyższe i najniższe wyniki, zestawienia uczniów z najwyższymi wynikami oraz ogólne „spostrzeżenia i wnioski” wskazujące główne ujawnione braki w zakresie umiejętności uczniów i popełniane przez nich błędy.

(dowód: akta kontroli str. 107-242)

W analizie wyników egzaminu w 2011 r. w części matematycznej uwzględniono dane o frekwencji uczniów w trakcie roku szkolnego 2010/2011 oraz wyniki egzaminów próbnych przeprowadzonych w tym samym roku, wykazując związek pomiędzy tymi danymi a wynikami egzaminów zewnętrznych.

⁷<http://zs4.pultusk.pl/index.php/biuletyn-2013/biuletyn-sp-nr-4>, <http://zs4.pultusk.pl/index.php/biuletyn-2014/biuletyn-sp-nr-4>

⁸ <http://www.zs4-pultusk.bip.org.pl>

⁹ Dyrektor przedłożył informację, w której stwierdził, że w roku 2013 zespoły nauczycieli analizowały wyniki egzaminów zewnętrznych w obecności dyrektora i wicedyrektorów obu szkół.

Analiza wyników egzaminu w części przyrodniczej w roku 2013 r. zawierała ponadto wskazanie najtrudniejszych zadań z zakresu biologii, chemii, fizyki i geografii wraz z ich analizą pod kątem sprawdzanych czynności, w których egzaminowani ujawnili największe braki.

W 2013 r.¹⁰ w analizach sporządzonych przez zespoły nauczycieli przedmiotów humanistycznych i matematyczno – przyrodniczych wykorzystano EWD do przedstawienia potencjału rocznika i oddziałów w powiązaniu z wartościami wskaźników EWD (w części humanistycznej i matematyczno-przyrodniczej) dla poszczególnych potencjałów oraz sformułowano odpowiednio trzy i pięć rekomendacji o charakterze wychowawczym.

(dowód: akta kontroli str. 150-154, 221, 329-334)

W powyższych analizach sformułowano łącznie 19 (Szkoła Podstawowa) i 94 (Gimnazjum) wniosków wskazując umiejętności, które należy doskonalić z uczniami w celu eliminowania stwierdzonych braków i najczęściej występujących błędów.

(dowód: akta kontroli str. 88, 94, 100, 106, 116, 123, 140, 149, 155, 169, 179, 183, 200, 214-215, 221-222, 242)

Spośród 32 nauczycieli przedmiotów egzaminacyjnych zatrudnionych w roku szkolnym 2013/2014 w Zespole Szkół 13 osób (40%) ukończyło szkolenia dotyczące sprawdzania, oceniania i egzaminowania osiągnięć uczniów. W okresie objętym kontrolą w szkoleniach uczestniczyło dziewięć osób, natomiast pozostałe cztery w 2002 r. Czternastu nauczycieli pozostawało czynnymi egzaminatorami¹¹.

(dowód: akta kontroli str. 10-39)

W dniu 5 marca 2013 r. pracownik Mazowieckiego Samorządowego Centrum Doskonalenia Nauczycieli (oddział w Ciechanowie)¹² przeprowadził podczas posiedzenia Rady Pedagogicznej szkolenie dotyczące analizowania wyników egzaminu gimnazjalnego z zastosowaniem kalkulatora EWD, otrzymując wynagrodzenie w kwocie 200 zł.

(dowód: akta kontroli str. 328)

W badaniu ankietowym przeprowadzonym w toku kontroli 26 (81%) spośród 32 nauczycieli przedmiotów egzaminacyjnych stwierdziło, że posiada kompetencje w zakresie analizy i wykorzystania wyników sprawdzianów i egzaminów zewnętrznych (w zakresie analizy ilościowej i jakościowej oraz formułowania wniosków i rekomendacji). Zdaniem 22 (69%) egzaminy zewnętrzne w obiektywny sposób sprawdzają wiedzę i umiejętności uczniów określone wymaganiami podstawy programowej przedmiotu.

(dowód: akta kontroli str. 963-995)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

W analizach wyników egzaminów nie wykorzystywano podstawowych parametrów statystycznych (mediana, dominanta, odchylenie standardowe) do interpretacji osiągnięć uczniów Szkoły Podstawowej i Gimnazjum. W analizie wyników egzaminu gimnazjalnego nie określano postępów uczniów, w tym nie wykorzystywano do tego celu metody EWD. Analizy wskaźników EWD sporządzone w 2013 r. przez zespoły nauczycieli Gimnazjum ograniczyły się do wskazania, iż uczniowie uzyskali wyniki

¹⁰ Od 2006 r. udostępniany jest gimnazjom tzw. kalkulator EWD oraz materiały szkoleniowe pozwalające szkołom prowadzić analizy EWD w ramach ewaluacji wewnętrznej (<http://ewd.edu.pl>). Od 2009 r. udostępniane są trzyletnie wskaźniki egzaminacyjne dla gimnazjów.

¹¹ Ukończyli oni szkolenia na egzaminatorów zakończone wpisem do ewidencji OKE

¹² Dalej także: MSCDN

zgodne z potencjałem edukacyjnym. Sformułowane rekomendacje posiadały charakter ogólnikowy („zachęcić uczniów o średnim potencjale do większego wysiłku”, „rozwiązywać typowe zadania egzaminacyjne” itp.). W powyższej analizie nie wykorzystano m.in. wskazanych w trakcie szkolenia przez pracownika MSCDN, sposobów wykorzystania wskaźników EWD do ewaluacji wyników nauczania.

Dyrektor Zespołu wyjaśnił, że w Zespole nie zauważano przydatności miar statystycznych do analiz. Podał, że zdaniem nauczycieli prowadzenie analiz statystycznych jedynie potwierdzałoby ich wiedzę o poziomie uczniów: uczniowie, którzy uczyli się słabo, uzyskali niskie wyniki, uczniowie wyróżniający się poziomem – wysokie. Nie przywiązywano też wagi do analizy wskaźników EWD ze względu na zadowalający (na tle innych szkół w powiecie i kraju) wynik egzaminów. Dopiero w 2011 r. zauważono niskie wartości tych wskaźników.

W analizach nie uwzględniano również uwarunkowań środowiskowych i indywidualnych uczniów (niezależnych od Zespołu Szkół) oraz czynników (uwarunkowań) pedagogicznych, jak m.in.: liczba uczniów dojeżdżających, sposób formowania oddziałów; liczba, sposób i efekty wykorzystania dodatkowych godzin zajęć z przedmiotów egzaminacyjnych; skuteczność wsparcia dla uczniów uzdolnionych i z trudnościami w nauce; motywacja uczniów; frekwencja uczniów; nauczycielskie systemy kształcenia, w tym metody nauczania i sprawdzania osiągnięć; efektywność doskonalenia nauczycieli i sprawność nadzoru pedagogicznego; skuteczność komunikacji z rodzicami; efektywność współpracy w ramach zespołów przedmiotowych. Należy podkreślić, że „Schemat analizy wyników” z 2006 r. przewidywał kontekstową interpretację wyników egzaminów (dyrektor nie wskazał przyczyn niekontynuowania przyjętego w dokumencie zakresu analiz).

(dowód: akta kontroli str. 284-287, 329-334)

W konsekwencji powyższego postępowania, m.in. nie wyodrębniano w toku analizy wyników egzaminów gimnazjalnych uzyskiwanych przez oddziały „b” i „d” w kolejnych rocznikach.

Tymczasem w oddziale „b” corocznie realizowany był program innowacji pedagogicznej pn. „Program nauczania języka angielskiego z wykorzystaniem komputera i programów multimedialnych”.

Średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego tego oddziału corocznie przewyższały wyniki średnie Gimnazjum¹³, ze względu na fakt, że kryterium naboru uczniów do tego oddziału była wysoka średnia na świadectwie ukończenia szkoły podstawowej. Jednak analiza rocznych efektywności nauczania mierzona wskaźnikami EWD - przeprowadzona w trakcie kontroli NIK - wykazała, że w pierwszych dwóch latach kontrolowanego okresu wskaźniki te dla części humanistycznej oddziału wykazywały wartość dodatnią, by w latach 2012 – 2013 obniżyć się do poziomu ujemnego (wynosząc odpowiednio: 0,4, 5,0, -2,3 oraz -0,9). W tym samym czasie wskaźnik EWD dla części matematyczno – przyrodniczej wzrósł i wahając się utrzymywał wartości dodatnie (odpowiednio: -0,2, 3,6, 1,0 oraz 3,0). Nie podjęto jednak próby ustalenia przyczyn niskiej efektywności nauczania w części humanistycznej

¹³ W roku 2010: w części egzaminu: humanistycznej, matematyczno-przyrodniczej oraz języka angielskiego, odpowiednio – staniny 6., 7., 8., wobec wyniku szkoły: 5., 4., 6. W roku 2011: dla części humanistycznej stanin 9., dla języka angielskiego stanin 9. - wobec wyniku szkoły: 4. i 6. W roku 2012: dla kolejnych części egzaminu (humanistycznej, matematyczno-przyrodniczej oraz języka angielskiego) odpowiednio – staniny 8., 9. i 9., wobec wyniku szkoły: 5., 7. i 7. W roku 2013: dla kolejnych części egzaminu (humanistycznej, matematyczno-przyrodniczej oraz języka angielskiego) odpowiednio – staniny 8., 8., 8., wobec wyniku szkoły: 5., 5. i 7.

w ramach prowadzonej innowacji pedagogicznej, w tym przy wykorzystaniu metody EWD i analizy kontekstowej.

Dyrektor wyjaśnił, że corocznie wyższe od wartości średnich dla całej szkoły wyniki egzaminu gimnazjalnego w tym oddziale nie były zaskoczeniem. Nie wykorzystywano jednak do analizy wskaźników EWD.

(dowód: akta kontroli str. 1000-1008, 1018)

W przypadku oddziału „d” klasy trzeciej Gimnazjum w roku szkolnym 2011/2012 uczniowie uzyskali bardzo niskie wyniki egzaminu¹⁴. Fakt ten nie został uwzględniony w analizach wyników egzaminu w 2012 r.

Dyrektor wyjaśnił, że wiedział o trudnej sytuacji oddziału „d”, i podjął kroki w celu ustalenia przyczyn tego stanu rzeczy. Na podstawie przeprowadzonej analizy ocen uczniów (w tym – z zachowania), ich frekwencji, a także frekwencji rodziców na zebraniach oraz na podstawie rozmów z nauczycielami i pedagogiem szkolnym ustalił, iż prawdopodobną przyczyną trudności edukacyjnych oddziału był brak skuteczności pracy wychowawcy klasowego i po przeprowadzeniu z nim wielokrotnych rozmów podjął decyzję o nie powierzaniu mu wychowawstwa klasy w kolejnym roku szkolnym. Opisane działania dyrektora nie zostały ujęte w dokumentacji nadzoru, w tym w szczególności w sprawozdaniu z realizacji nadzoru pedagogicznego za rok szkolny 2011/2012.

(akta kontroli, str. 1007-1008)

W kontrolowanym okresie w żadnej z analiz egzaminów zewnętrznych nie uwzględniono wyników z lat poprzednich, ani nie odnoszono się do efektów realizacji sformułowanych w poprzednich latach wniosków. Świadczy to o braku monitorowania wyników nauczania w szkole oraz braku skutecznego nadzoru nad ich wdrażaniem.

Nie sporządzano również corocznie jednego spójnego dokumentu z analizy egzaminów, obrazującego i wartościującego osiągnięcia Zespołu (mocne i słabe strony procesu nauczania), z określeniem przyczyn obniżania się efektywności nauczania w Zespole, z wnioskami i rekomendacjami adresowanymi do zarządzających szkołą, grup nauczycieli, uczniów i ich rodziców.

W rezultacie powyższego podejścia dyrektor Zespołu nie wypełniał wymagania określonego w § 5 pkt 4 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego¹⁵ dotyczącego sprawowania nadzoru z uwzględnieniem pozyskiwania informacji zapewniających obiektywną i pełną ocenę działalności dydaktycznej szkoły.

Ocena częściowa

NIK negatywnie ocenia sposób i zakres analizowania w Zespole Szkół wyników egzaminów zewnętrznych.

2. Wykorzystanie wyników analizy egzaminów do podnoszenia efektów nauczania w szkole

Opis stanu faktycznego

W okresie objętym kontrolą zespoły nauczycieli Szkoły Podstawowej i Gimnazjum analizujące wyniki egzaminów sformułowały odpowiednio 19 i 94 wnioski dotyczące doskonalenia umiejętności uczniów.

¹⁴ W części humanistycznej stanin 2. wobec 5. dla Gimnazjum, natomiast w części matematyczno-przyrodniczej stanin 3. wobec 7. Wskaźniki EWD dla oddziału także były znacząco niższe od pozostałych oddziałów.

¹⁵ Dz. U. Nr 168, poz. 1324 ze zm.

Wnioski sformułowane przez zespoły przedmiotowe nie dotyczyły usprawnienia procesów dydaktycznych ani organizacyjnych Zespołu Szkół. Wyjątek stanowiły niektóre wnioski wynikające z analizy egzaminu w części matematycznej z 2011 r. dotyczące wzrostu frekwencji, informowania rodziców o sytuacji uczniów (w tym z wykorzystaniem internetowego systemu Librus), intensyfikacji współpracy nauczycieli przedmiotowych z wychowawcami klas i pedagogiem szkolnym w celu organizowania indywidualnej pomocy dla potrzebujących jej uczniów, kierowania uczniów na zajęcia wyrównawcze, a w szczególnych wypadkach – do poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Wniosków powyższych – ze względu na ich charakter i sposób sformułowania - nie ujmowano w planach pracy Zespołu Szkół (program/plan rozwoju szkoły, wieloletni plan doskonalenia nauczycieli, plany nadzoru pedagogicznego), ani nie uwzględniano w formułowanych w trakcie posiedzeń Rady Pedagogicznej podsumowujących każdy rok „wnioskach do pracy na następny rok szkolny”¹⁶.

Ogólne wnioski o charakterze edukacyjnym i wychowawczym formułowano w trakcie posiedzeń Rady Pedagogicznej podsumowujących dany rok szkolny, bez uwzględniania wyników analizy sprawdzianów i egzaminów zewnętrznych. Corocznie wnoszono m.in. o kontynuowanie dodatkowych zajęć przygotowujących do egzaminu gimnazjalnego, cykliczne zadawanie uczniom prac domowych o charakterze powtórzeniowym, a także prowadzenie zajęć wyrównawczych, kontrolę frekwencji i organizowanie warsztatów efektywnego uczenia się.

(akta kontroli, str. 345-352)

Zgodnie z ustaleniami zespołów przedmiotowych nauczyciele przedmiotów egzaminacyjnych w Szkole Podstawowej przygotowywali corocznie *plany wdrożenia wniosków wynikających z analizy sprawdzianów*, zawierające do 10 tematów lekcji do przeprowadzenia w ramach przygotowania uczniów do sprawdzianu. Nauczyciele przedmiotów egzaminacyjnych z Gimnazjum (za wyjątkiem nauczycieli języków obcych) opracowywali łącznie 10 planów w każdym roku, z których każdy obejmował od czterech do dziesięciu szczegółowych zagadnień – tematów lekcji.

(dowód: akta kontroli str. 353-538)

Dyrektor nie oceniał w ramach nadzoru pedagogicznego skuteczności wdrażania wniosków nauczycieli wynikających z analizy wyników egzaminów. Skuteczność tę oceniali nauczyciele, którzy dokonywali wcześniej analiz i formułowali wnioski. Spowodowało to, przy nieokreśleniu przez dyrektora sposobów prowadzenia tej oceny, że podsumowania ograniczały się do porównania średnich wyników egzaminu za dany rok z wynikami roku poprzedniego (w procentach) wraz z wnioskami o potrzebie kontynuowania realizacji zaplanowanych uprzednio działań. Nauczyciele nie uwzględnili w analizach metody EWD, a także - w szczególności - wpływu czynników pedagogicznych na wyniki wdrażania zaplanowanych działań.

(akta kontroli, str. 539-567)

Spośród ankietowanych nauczycieli przedmiotów egzaminacyjnych Zespołu (16%) stwierdziło, iż „raczej wykorzystuje” wnioski i rekomendacje wynikające z analizy wyników sprawdzianów i egzaminów do doskonalenia własnego warsztatu dydaktycznego, natomiast 26 (84%) pozostałych – iż czynią to w pełni.

(akta kontroli, str. 963-995)

Wszystkie plany nadzoru pedagogicznego na kolejne lata szkolne w tożsamy, ogólny sposób deklarowały wykorzystanie wyników nadzoru z lat poprzednich, m.in.

¹⁶ Posiedzenia Rady Pedagogicznej podsumowujące każdy rok szkolny odbywały się każdorazowo wcześniej od posiedzeń, w trakcie których omawiano wnioski z analizy sprawdzianów i egzaminów zewnętrznych.

w postaci analizy ilościowej i jakościowej wyników egzaminów zewnętrznych i wewnętrznych. W latach szkolnych 2010/2011 – 2012/2013 do planu nadzoru pedagogicznego (Gimnazjum) załączano sprawozdania z podejmowanych działań, w których stwierdzano realizację „według planu” objętego nadzorem wdrażania wniosków wynikających z analizy wyników. Nie przedstawiono jednak żadnych informacji ilościowych i jakościowych, w tym nie sformułowano oceny realizacji wniosków.

Corocznie w powyższych planach uwzględniano prowadzenie ewaluacji w obszarze wymienionego w załączniku do rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego wymagania „Analizuje się wyniki sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego...” (od roku szkolnego 2013/2014 – „Szkoła lub placówka, organizując procesy edukacyjne, uwzględnia wnioski z analizy wyników sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego...”¹⁷).

Ponadto w każdym planie nadzoru pedagogicznego przewidywano kontrolowanie wdrażania podstawy programowej, (poprzez sprawdzanie dzienników lekcyjnych i dzienników zajęć pozalekcyjnych, arkuszy ocen) oraz hospitację zajęć edukacyjnych.

(akta kontroli, str. 568-698)

Dyrektor nie przeprowadzał ewaluacji ww. wymagania uwzględnianego corocznie w planie nadzoru, czego wyrazem był brak raportów z ewaluacji. Referował jedynie, w ramach corocznie przedstawianych Radzie Pedagogicznej wyników i wniosków ze sprawowanego nadzoru pedagogicznego, wstępne ustalenia analiz egzaminów zewnętrznych sporządzone przez przewodniczących odpowiednich zespołów nauczycielskich.

W dokumentacji nadzoru nie znajduje się potwierdzenie ewaluacji i monitorowania realizacji podstawy programowej kształcenia ogólnego¹⁸ w kolejnych cyklach kształcenia od roku 2009/2010 (w kl. I-III Szkoły Podstawowej oraz Gimnazjum w zakończonych cyklach kształcenia 2009/2010-2011/2012 i 2010/2011-2012/2013) w odniesieniu do: liczby godzin, treści nauczania i warunków jej wdrażania. Dyrektor stwierdzał ogólnie na ww. posiedzeniach Rady Pedagogicznej *realizację treści programowych przez wszystkich nauczycieli*.

(akta kontroli, str. 699-721)

Do najważniejszych działań służących podniesieniu osiągnięć uczniów z egzaminów zewnętrznych ankietowani nauczyciele zaliczyli: zwiększenie odpowiedzialności rodziców za wyniki osiągane przez uczniów – 24 wskazania (39%); zmniejszenie liczebności oddziałów – 21 wskazań (34%); zwiększenie motywacji uczniów – 9 wskazań (15%); poprawa frekwencji na zajęciach dodatkowych – 5 wskazań (8%).

W ramach analiz wyników egzaminów nie rozważano powyższych kwestii¹⁹, jak również nie były one przedmiotem działań doskonalących system dydaktyczny jednostki w ramach różnych planów pracy Zespołu, a także dyrektora w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego.

¹⁷ Wymienionego w załączniku do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 maja 2013 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2013 r., poz. 560)

¹⁸ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17; uchylone z dniem 1 września 2012 r.), a następnie rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2012 r., poz. 977).

¹⁹ Za wyjątkiem analiz prowadzonych w latach 2010 i 2011, na podstawie, których sformułowano wnioski dotyczące kontroli frekwencji na zajęciach oraz intensyfikacji współpracy z rodzicami

(akta kontroli, str. 81-242)

Dyrektor corocznie przed dniem 31 listopada składał organowi prowadzącemu wnioski o dofinansowanie kosztów doskonalenia zawodowego nauczycieli wraz ze szczegółowym określeniem kwot na szkolenia, dofinansowanie czesnego, podróże służbowe oraz zakup materiałów i wyposażenia – zgodnie z § 6 ust. 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 29 marca 2002 r. w sprawie sposobu podziału środków na wspieranie doskonalenia zawodowego nauczycieli pomiędzy budżety poszczególnych wojewodów, form doskonalenia zawodowego dofinansowywanych ze środków wyodrębnionych w budżetach organów prowadzących szkoły, wojewodów, ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania oraz szczegółowych kryteriów i trybu przyznawania tych środków²⁰.

Wydatki na doskonalenie zawodowe nauczycieli Zespołu wyniosły 31 tys. zł (22%) z kwoty 140 tys. zł ujętej w kontrolowanym okresie w jego planach finansowych.

Niski poziom realizacji wydatków na dofinansowanie doskonalenia nauczycieli Dyrektor wyjaśnił nie zgłaszaniem przez nauczycieli potrzeb szkoleniowych.

(akta kontroli, str. 1010-1012)

Pomimo uzyskiwania coraz niższych efektów kształcenia Zespół nie zwrócił się do terytorialnie właściwego ośrodka doskonalenia zawodowego nauczycieli (MSCDN w Warszawie) w sprawie udzielenia kompleksowego wsparcia Zespołowi Szkół.

Dyrektor wskazał jedynie incydentalne formy takiej współpracy (szkolenie Rady Pedagogicznej w zakresie stosowania metodologii EWD w roku 2013, udział nauczycieli w: warsztatach dla nauczycieli historii w roku 2012, szkoleniu dla pedagogów szkolnych w tym samym roku, kursie doskonalącym dla nauczycieli matematyki w roku 2013). Dyrektor wyjaśnił ponadto, że przekazuje nauczycielom informacje o szkoleniowej ofercie MSCDN, ale nie zawsze jest ona zgodna z ich oczekiwaniami.

(akta kontroli, str. 1034)

Od dyrektora Delegatury Mazowieckiego Kuratorium Oświaty w Ciechanowie uzyskano informację, iż w Gimnazjum nr 3 nie przeprowadzano w latach 2010 – 2013 ewaluacji zewnętrznej z powodu nie wylosowania go do dobieranej losowo próby szkół poddanych ewaluacji. Ewaluacja taka – zgodnie z przyjętym planem - przeprowadzona zostanie w roku szkolnym 2014/2015.

(akta kontroli, str. 866-867)

Gmina Pułtusk z własnej inicjatywy udzieliła Gimnazjum nr 3 wsparcia w ramach projektów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki²¹:

- „Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów poprzez dodatkowe zajęcia rozwijające kompetencje kluczowe – Zagrajmy o sukces” (rok szkolny 2010/2011) - 200 godzin zajęć dodatkowych dla uczniów Gimnazjum (w tym obejmujących dodatkowe zajęcia z matematyki, fizyki, chemii, języka angielskiego oraz technologii komunikacyjnych),
- „Nasza wiedza – naszą wizytówką” (rok szkolny 2011/2012) - 495 zajęć dodatkowych (w tym obejmujących dodatkowe zajęcia z matematyki, fizyki, biologii, chemii, języka angielskiego oraz zajęcia wyrównawcze z języka polskiego w Gimnazjum, a także – z matematyki, przyrody i języka angielskiego w Szkole Podstawowej)

²⁰ Dz. U. Nr. 46, poz. 430

²¹ Informacje od Burmistrza Pułtuska, dotyczące zakresu wsparcia udzielonego kontrolowanej jednostce uzyskano w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2012 r., poz. 82 ze zm.).

- „Pod wiatr – indywidualizacja nauczania w Gminie Pułtusk” (rok szkolny 2012/2013) - 156 zajęć dodatkowych (w tym obejmujących zajęcia logopedyczne oraz zajęcia dla dzieci zagrożonych ryzykiem dysleksji w Szkole Podstawowej). Ponadto Gmina Pułtusk uwzględniła w planach finansowych Zespołu wydatki na doskonalenie zawodowe nauczycieli w łącznej kwocie 140 tys. zł.
(akta kontroli, str. 868-873)

Dyrektor nie składał wniosków do organu prowadzącego o przydział dodatkowych godzin z przedmiotów egzaminacyjnych. Wyjaśnił, iż szkoły we własnym zakresie organizują zajęcia wyrównawcze i rozwijające (koła przedmiotowe, przygotowanie do konkursów itp.) oraz prowadzą dodatkowe zajęcia w ramach wymienionych powyżej projektów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.
(akta kontroli, str. 1002)

Burmistrz poinformował, że w objętym kontrolą okresie, nie wnioskował do Mazowieckiego Kuratora Oświaty o przeprowadzenie zewnętrznej ewaluacji w Zespole.
(akta kontroli, str. 871)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W okresie objętym kontrolą, w ramach nadzoru pedagogicznego, nie zbadano przyczyn obniżania się wyników egzaminów zewnętrznych w Zespole Szkół. Tym samym nie podejmowano skutecznych działań naprawczych opartych o trafną diagnozę sytuacji. Nie przeprowadzono ewaluacji wyników egzaminów, pomimo ujmowania wymagania dotyczącego tej kwestii w planach nadzoru pedagogicznego. Dyrektor nie zaplanował i nie sprawdzał skuteczności realizacji przez nauczycieli wniosków wynikających z analizy egzaminów zewnętrznych.

Dyrektor wyjaśnił, że jego zdaniem przeprowadzone w szkole analizy pozwoliły właściwie rozpoznać przyczyny obniżenia się wyników sprawdzianu i egzaminu w roku szkolnym 2012/2013. Analizy te potwierdzały wynikające z codziennej pracy opinie nauczycieli o niższym potencjale uczniów danego rocznika. Ponadto wyjaśnił, że analiza skuteczności wdrażania wniosków oraz formułowanie kolejnych wniosków w tym zakresie pozostaje zadaniem nauczycieli, wychowawców oraz zespołów przedmiotowych oraz, że prowadzona jest ona w toku zebrań zespołów (przy obecności dyrektora i wicedyrektorów) z uwzględnieniem wyników egzaminów, egzaminów próbnych i prac klasowych.

(akta kontroli, str. 1015-1017)

2. W kontrolowanym okresie dyrektor Zespołu Szkół, w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego, nie planował i nie udokumentował monitorowania w kolejnych cyklach kształcenia w Gimnazjum i w Szkole Podstawowej realizacji treści podstawy programowej kształcenia ogólnego (wprowadzanej od roku szkolnego 2009/2010), liczby zrealizowanych godzin, jak również zalecanych warunków jej realizacji. Świadczy to o nierzetelnym realizowaniu postanowień art. 33 ust. 2 pkt 2 ustawy o systemie oświaty, zgodnie z którym nadzorowi pedagogicznemu podlega w szczególności realizacja podstaw programowych.

Ocena częściowa

NIK negatywnie ocenia działalność Zespołu Szkół w zakresie wykorzystania wyników egzaminów zewnętrznych do ewaluacji jego działań.

IV. Wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o Najwyższej Izbie Kontroli, wnosi o rzetelną analizę wyników egzaminów zewnętrznych Zespołu Szkół oraz wykorzystanie sformułowanych na jej podstawie wniosków i rekomendacji do doskonalenia systemu dydaktycznego w celu podniesienia efektów nauczania.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Warszawie.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Warszawa, dnia 13 maja 2014 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Warszawie

.....
podpis